

سوال

نشانه‌های صغری (کوچک) و کبری (بزرگ) روز قیامت چه هستند؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

علامات و نشانه‌های قیامت، پدیده‌هایی هستند که پیش از وقوع قیامت رخ می‌دهند و نشانگر نزدیکی آن هستند. مصطلح شده که این نشانه‌ها را به دو بخش صغری (کوچک) و کبری (بزرگ) تقسیم می‌کنند. نشانه‌های کوچک غالباً خیلی زودتر از قیامت رخ می‌دهد که برخی رخ داده و گذشته - و چه بسا تکرار می‌شود - و برخی دیگر ظاهر شده و همچنان ادامه دارد، و قسمتی دیگر هنوز رخ نداده اما چنانکه آن صادق تصدیق شده یعنی پیامبر ما ﷺ فرموده‌اند، رخ خواهد داد.

نشانه‌های کبری اما اموری است بس بزرگ که نشان دهنده‌ی نزدیکی قیامت و مدت کم باقی مانده تا آن روز بزرگ است.

نشانه‌های کوچک قیامت بسیار است و احادیث صحیح بسیاری درباره‌ی آن وارد شده که این نشانه‌های را بدون ذکر احادیث آن بیان خواهیم کرد زیرا مجال بیان همه‌ی آنان نیست. کسانی که می‌خواهند در این زمینه بیشتر مطالعه کنند می‌توانند به کتب موثقی که در این زمینه نگاشته شده از جمله **القیامة الصغری** اثر شیخ عمر سلیمان الأشقر، و کتاب **أشراط الساعة** نوشته‌ی شیخ یوسف الوابل مراجعه کنند.

برخی از نشانه‌های کوچک قیامت:

۱- بعثت پیامبر ﷺ.

۲- وفات پیامبر ﷺ.

۳- فتح بیت المقدس.

۴- وقوع طاعون **عمواس** که شهری است در فلسطین.

۵- زیاد شدن مال و ثروت و بی‌نیازی از صدقه.

۶- آشکار شدن فتنه‌ها، که آغازش از فتنه‌های اوایل اسلام مانند فتنه‌ی شهادت عثمان - رضی الله عنه - و واقعه‌ی جمل و صفین و ظهور خوارج و واقعه‌ی حرّه و فتنه‌ی خلق قرآن بود.

۷- ظهور مدعیان نبوت از جمله **مسیلمه‌ی کذاب** و **اسود عنسی**.

۸- آشکار شدن آتشی در حجاز. این آتش بزرگ در نیمه‌ی قرن هفتم هجری در سال ۶۵۴ هـ ظاهر شد. علمای معاصر آن حادثه و پس از آن به تفصیل به وصف آن پرداخته‌اند. نووی می‌گوید: **در زمان ما به سال ۶۵۴ آتشی در قسمتی شرقی منطقه پشت سنگلاخ‌ها ظاهر شد که بسیار بزرگ بود و خبر آن نزد همه‌ی اهل شام و دیگر سرزمین‌ها به تواتر رسیده و کسانی از اهل مدینه که آن را دیده بودند درباره‌ی آن به من سخن گفتند.**

۹- از بین رفتن امانت، که یکی از مظاهر آن سپردن مسئولیت‌های به کسی است که اهل آن نیستند و توانایی انجام آن را ندارند.

۱۰- گرفته شدن علم و آشکار شدن جهل؛ گرفتن علم با رفتن علما است، چنانکه در صحیحین آمده است.

۱۱- انتشار زنا.

۱۲- انتشار ربا.

۱۳- آشکار شدن و گسترش آلات موسیقی.

۱۴- گسترش نوشیدن خمر.

۱۵- مسابقه دادن گوسفند چران‌ها در ساختن ساختمان‌های بلند.

۱۶- زاییده شدن آقا توسط کنیز، چنانکه در صحیحین آمده است. درباره‌ی معنای این حدیث اقوال بسیاری از علما نقل شده است، اما آنچه ابن حجر برگزیده این است که عقوق و بدرفتاری با پدر و مادر چنان گسترش می‌یابد که فرزند با امش همانند آقا با کنیز رفتار می‌کند.

۱۷- بسیار شدن قتل.

۱۸- بسیار شدن زلزله‌ها.

۱۹- آشکار شدن خسف (فرو رفتن در زمین) و مسخ (تغییر خلقت) و قذف (سنگباران).

۲۰- آشکار شدن زنان پوشیده اما لخت.

۲۱- راست شدن رویای مومن.

۲۲- بسیار شدن شهادت دروغ و کتمان شهادت حق.

۲۳- زیاد شدن زنان در مقابل مردان.

۲۴- بازگشت سرزمین عرب به [حالت پیشین خود یعنی] دشتهای سرسبز و رودها.

۲۵- آشکار شدن کوهی از طلا در رود فرات.

۲۶- سخن گفتن درندگان و جمادات با انسانها.

۲۷- بسیار شدن رومیان (اروپاییها) و جنگیدن آنان با مسلمانان.

۲۸- فتح قسطنطنیه.

اما نشانه‌های بزرگ قیامت همان مواردی هستند که پیامبر ﷺ در حدیثی که حذیفة بن اسید از وی روایت نموده بیان کرده‌اند که ده مورد است: دجال، نزول عیسی بن مریم، یاجوج و ماجوج، سه خسف (در زمین فرو رفتن) در مشرق و مغرب و جزیره العرب، دود، طلوع خورشید از مغرب، دابه، آتشی که مردم را به سوی محشر می‌کشاند. این نشانه‌ها پی در پی رخ می‌دهد، یعنی هرگاه نشانه‌ی نخست آشکار شود دیگری در پی آن خواهد داد.

مسلم از حذیفة بن اسید غفاری - رضی الله عنه - روایت کرده که گفت: پیامبر ﷺ نزد ما آمد درحالی که داشتیم دربارهی چیزی سخن می‌گفتیم. فرمودند: **چیزی را یاد می‌کردید؟ گفتند: داشتیم قیامت را یاد می‌کردیم. فرمود: قیامت رخ نخواهد داد مگر آنکه پیش از آن ده نشانه را ببیند سپس دود و دجال و دابه و طلوع خورشید از مغرب و خسفی در مشرق و خسفی در مغرب و خسفی در جزیره العرب و پایان آن آتشی است که از یمن خارج می‌شود و مردم را به سوی محشرشان می‌کشاند.**

هیچ نص صحیح صریحی در ترتیب این نشانه‌ها وارد نشده و بلکه ترتیب آن را می‌توان از جمله‌ی این نصوص فهمید.

از شیخ محمد بن صالح العثیمین - رحمه الله - پرسیدند: آیا نشانه‌های قیامت به ترتیب [و پشت سر هم] رخ می‌دهد؟

ایشان گفتند:

«برخی از نشانه‌های بزرگ قیامت به ترتیب و مشخص هستند، اما ترتیب برخی دیگر مشخص نیست و آن را نمی‌دانیم. از

جمله نشانه‌هایی که به ترتیب بیان شده، نزول عیسی بن مریم و خروج یاجوج و ماجوج و دجال است؛ زیرا نخست دجال خارج می‌شود، سپس عیسی بن مریم نازل می‌شود و او را می‌کشد، آنگاه یاجوج و ماجوج ظهور می‌کنند.

سفارینی - رحمه الله - در عقیده‌ی خود این نشانه‌ها را به ترتیب آورده، هرچند به قسمتی از آن می‌توان اطمینان کرد ولی به برخی از آن نمی‌توان اعتماد کرد و در کل ترتیب این نشانه‌ها برای ما مهم نیست، و چیزی که برای ما اهمیت دارد این است که قیامت نشانه‌های بزرگی دارد که هرگاه رخ دهد به معنای نزدیک بودن قیامت است. الله متعال برای قیامت نشانه‌هایی قرار داده زیرا قیامت حادثه‌ای بسیار مهم است و مردم نیازمند به آگاهی از نزدیکی آن هستند».

مجموع فتاوی شیخ ابن عثیمین (۲ / سوال ۱۳۷).

والله اعلم.